
A szovjet légierő a koreai háborúban

A koreai háború légi harcainak történetével kapcsolatos nemzetközi szakirodalom a nyolcvanas évek végéig nagyon egyoldalú volt, mert az ENSZ-erőkkel szemben bevetett kommunista légierőről megbízható adatok szinte elérhetetlenek voltak. Az elmúlt két és fél évtizedben az orosz levéltárak megnyílásával ez a helyzet megváltozott, a kommunista oldalon legjelentősebb erőt képviselő szovjet 64. vadászrepülő-hadtest alárendelt alakulatainak iratanyaga kutathatóvá vált Podolszkban (bár a kínaiakról részben, míg az észak-koreaiakról még mindig szinte teljesen hiányoznak a hasonló megbízható részletadatok azok hozzáférhetlensége miatt). Ezzel a témával foglalkozik az itt bemutatott mű is, mely a szovjet vadászrepülő alakulatok koreai részvételét mutatja be 1950-53 között.

A recenzált kötet szerzője egy Majkopban élő mérnök, *Igor Szeidov*, aki a szovjet repülőalakulatok koreai háborúban történő alkalmazását kutatja, a témában ő a legtöbbet publikáló szerző. A kötet szöveganyaga jelentős részben az Orosz Föderáció Védelmi Minisztériumának Központi Levéltárából (CAMO) származó elsődleges forrásokon alapul, bár a kutatást ez esetben – mint a bevezetőben maga is megjegyzi – nem a szerző végezte.¹

Emellett az anyag nagyon sok visszaemlékezést, interjút tartalmaz a részt vevő orosz pilótákkal is, melyet a szerző és néhány társa készített. Esetenként a résztvevő pilóták személyes repülési dokumentációját is felhasználták a kiadványhoz. Ezek a visszaemlékezések – bár természetesen szubjektívek – sok esetben nem csak színesítik és olvasmányosabbá teszik a szöveganyagot, de érdekes és értékes további adalékokat is tartalmaznak a szűkre szabott hivatalos jelentésekben leírtakhoz képest.

Fontos megjegyezni, hogy a könyv címe kissé félrevezető, ugyanis nem taglal minden szovjet légi hadműveletet a koreai háborúban, az éjjeli vadászokról nagyon ritkán, akkor is csak egy-egy mondatban esik szó, pedig ők is a 64. vadászrepülő-hadtest alárendeltségében voltak. Ennek nyilvánvaló

¹ Egy moszkvai, a CAMO-ba sűrűn járó, repülő témában aktív, általam régóta ismert orosz kutatót is kérdeztem Szeidovról és tőle is azt a választ kaptam, hogy Szeidov nemigen szokott ott személyesen kutatni.

oka – bár a szerző ezt nem közli olvasóival –, hogy *Szeidov* egy közel 200 oldalas könyvben külön írt az éjjeli vadászokról (mely oroszul már megjelent, angolul még nem).²

A kötet a koreai háború kitörésével kezdi az események bemutatását, röviden tárgyalja az amerikai repülőerők észak-koreaiakkal vívott összecsapásait, mielőtt rátérne a szovjet repülőcsapatok felkészítésére, majd a Jalu folyótól északra elterülő, kínai repülőterekről történő beavatkozására a konfliktusba. A szovjet repülők első, Jalutól délre végrehajtott bevetésére 1950. november 1-jén került sor, ezt követően a szovjet nappali vadászrepülő bevetéseit a szerző rendkívüli részletességgel, szükség esetén – ha voltak jelentősebb összecsapások – napi szinten taglalja 1953. július 27-éig, a fegyverszünet napjáig.

A kötetben szereplő információk közül az egyik legérdekesebb egy 1951 tavaszi rövid kiküldetés említése, melynek során Moszkvából nagyon tapasztalt repülőgép-vezetők, részben berepülőpilóták egy csoportját küldték harcba, akiknek az volt a feladata, hogy épen kényszerítsenek a földre egy amerikai F–86 Sabre vadászgépet, hogy a gép teljesítményadatait és bizonyos rendszereit – különös tekintettel az Egyesült Államok által már használt túlnyomásos ruhát működtető rendszerekre – kielemezhesék. *Szeidov*-ra a saját oldal kritikája kevésbé jellemző – erről még szó lesz –, de ebben az esetben ő is hangsúlyozza, hogy a nagy mellény és a felkészületlenség a csoport – amúgy sem reális – terveit kudarcra ítélte (a felkészületlen, az ellenfeleket látatlanban alaposan lebecsülő csoport első harcba vetésekor, 1951. május 31-én azonnal elvesztette parancsnokát, lelőtték az amerikai vadászok, ezt követően hamar fel is oszlatták az alakulatot).

Sajnos a rendkívül adatgazdag kiadványból nem könnyű kihámozni az ilyen, korábban részleteiben ismeretlen információkat, mivel a kötet maga nem túl jól van megszerkesztve. A főszöveg ugyanis egybefolyik, egy 530 oldal hosszú egybefüggő narratív elbeszélése az eseményeknek, a végén egy rövid melléklettel. Ez utóbbiban a szovjet 64. vadászrepülő-hadtest harci és nem harci pilótavesztései szerepelnek, valamint alakulat-, személy- és helynév, továbbá repülőgéptípus-mutató található. A kötetből hiányoznak a részletes elemzések, alig néhány kis táblázatot tartalmaz, pedig egy ilyen műben nagyon fontosak lennének a statisztikai és teljesítményadatokat részletező táblázatok. Nem került a könyvbe egyetlen térkép sem, pedig ez segíthetné az olvasók eligazodását a szovjetek által használt kínai repterekkel, illetve az általuk oltalmazott területtel kapcsolatban.

² Igor Szeidov: *Nocsnije szracsényijá v korejszkom nyébe*. Moszkva, Russzkiye Vityajzi, 2013. 197 o.

A kötettel kapcsolatban sajnos komoly hiányosságként hozható fel a jegyzetapparátus és a megadott források hiánya is. A könyvben egyáltalán nincs forrásjegyzék, és a mintegy 600 oldalas kötetben mindössze 30 végjegyzet található, zömük azonban magyarázó jegyzet, nem hivatkozás, a hivatkozások pedig másodlagos forrásokra történnek. A szövegben magában mindössze egyetlen szövegközi, pontos hivatkozás van a CAMO-ból származó iratanyagra – a 309. oldalon –, melyre a kötet épül. Ráadásul sajnos *Szeidov* a téma nemzetközi szakirodalmát sem ismeri kellőképpen, emiatt is kerültek az anyagba téves adatok. A 250. oldalon például azt állítja, hogy a Jalutól délre, Uiju repterére 1951 novemberében egy kínai repülőszázad települt, melyet 1951. november 18-án két F-86-os alacsony támadása ért (melyek 4 MiG-15 megsemmisítését jelentették). Szerinte ezt követően a kínai század maradványait, mivel gépeinek „nagy része megsemmisült a földön”, a Jalutól északra vonták vissza. Valójában a Jalutól délre, Uijura települő MiG-15-ösök észak-koreaiak voltak, az 1. repülőhadosztályuk 2. repülőezrede (a saját területéről történő alkalmazás propagandisztikus okokból nekik volt különösen fontos). Erről részletesen ír a témában közismertnek számító, számos kiadást megélt könyvében *Kum Suk No*, az 1953-ban dezertáló észak-koreai pilóta, aki maga is ott volt a kitelepülők között (így az amerikai légitámadásról, a valós veszteségekről is szemtanúként számol be, visszaemlékezése szerint egy MiG-15 semmisült meg, kettő megrongálódott és egy pilóta is életét veszítette a földön – azért ez még messze nem „nagy részben megsemmisülést” takar).³

Sajnos az egész művön átsüt a szerző rendkívüli mértékű elfogultsága is (ez feltehetően részben annak tudható be, hogy a szerzőnek nincs szakirányú végzettsége, így az objektivitásra való törekvést sem „nevelték bele”, mint ahogy a korábban említett másik fő probléma megoldását, a források feltüntetésének fontosságát és igényét sem). A kommunista oldalon küzdő pilóták légi harcokban rendkívüli mértékű túligénylési rátát produkáltak, azaz az általuk lelőttnek jelentett és a valójában lezuhant repülőgépek száma között nagyon nagy volt a különbség. A szerző azonban ezzel kapcsolatban nem a pilóták túlzó légi győzelmi jelentéseiben keresi a hibát – mely valamilyen mértékben minden hadviselőnél jelen volt –, nem is a saját, kommunista oldal igazolási rendszerében. Pedig a légi harcok szinte kizárólag az északi, kommunista kézben lévő területek felett folytak, emiatt a lezuhant gépek roncsainak megtalálása, beazonosítása nem jelenthetett volna számukra áthidalhatatlan problémát (ráadásul a roncsokat azok technológiájának elem-

3 No Kum Sok with J. Roger Osterholm: *A MiG-15 to Freedom*. Jefferson, McFarland, 1996. 95–104. o.

zése miatt is gyűjtötték). *Szeidov* ehelyett folyton azt írja, hogy az USA szándékosan rejtette el a veszteségeit, és a lezuhant gépeinek csak töredékét ismerte be (ami természetesen minden alapot nélkülöző állítás, a hivatalos amerikai veszteségi adatok mind haditechnikai, mind pedig személyi vonalról ismertek, megbízhatóak és régóta elérhetőek). A szerző nyilvánvalóan inkább büszkeségi kérdést csinál az ügyből, nem pedig a valóságot próbálja kideríteni, ez pedig nem kifejezetten tudományos és egészséges megközelítés. Annál is kevésbé a soha véget nem érő szovjet MiG–15 versus amerikai F–86 Sabre típusok teljesítményéről szóló vita elfogult, nacionalista „érvekkel” történő interpretálása. Némi malíciával neki lehetne szegezni a kérdést *Szeidovnak*: ha ő ennyire nem bíz meg az amerikai elsődleges forrásokból származó adatokban és – azok közvetlen ismerete nélkül – ilyen nyíltan kritizálja őket, hogy várja el azt az olvasóitól, hogy az általa hivatkozások nélkül prezentált szovjet elsődleges forrásokon alapuló adatokban bárki is megbízzon? Bár az 1960-as születésű szerző a Szovjetunióban nőtt fel és szocializálódott, de az ott immár két és fél évtizede lezajlott demokratikus átalakulást követően számomra egészen elképesztő az 1950-es évek elejének esetenként felbukkanó sztálinista retorikája a műben. Csak két példát emelnék ki ezzel kapcsolatban. *Szeidov* szerint Koreában az Amerikai Egyesült Államok volt az agresszor (77. o.), illetve azt is megjegyzi, hogy a szovjet pilóták „*dicsőséggel teljesítették internacionalista kötelezettségeiket*” (100. o.). Érthetetlennek tartom, hogy a kötet fordítását és szerkesztését végző, komoly katonai szakfordítónak számító *Stuart Britton* – a szerzővel és a kiadóval egyeztetve – miért nem tompította, illetve esetenként miért nem írta át a legproblémásabb kifejezéseket.

Kétségtelen tény, hogy a szovjet vadászrepülő-alakulatok koreai háborúban történt alkalmazásával kapcsolatban ez a valaha megjelent legrészletesebb kiadvány, így a benne szereplő részletadatok miatt a kötet a témában alaposan elmélyülni szándékozók számára megkerülhetetlen. Számomra azonban *Szeidov* műve a fentebb jelzett problémák és hiányosságok miatt mégis csalódást okozott (ezért is kritizáltam olyan sokat). Kár, hogy látványos elfogultsága és a kötet hiányosságai miatt a szerző elmulasztotta a lehetőségét annak, hogy olyan formátumú, korszerű művet tegyen le az asztalra a koreai légi háborúval kapcsolatban, mint a kétezres évek két korábbi klasszikusa: *Xiaoming Zhang* könyve a kínai légierő koreai szerepvállalásáról,⁴ vagy *Kenneth P. Werrell* műve, aki az F–86 Sabre típus kifejlesztését

4 Xiaoming Zhang: *Red Wings over the Yalu: China, the Soviet Union, and the Air War in Korea*. Texas, Texas A&M University Press, 2002. 300 o.

és annak koreai alkalmazását⁵ vette górcső alá, rendkívül igényes és alapos kötetében. Reményeim szerint nem ez a könyv a végső szó a témában, hanem majd egy olyan kötet lesz az, amelynek szerzője elfogulatlan, forrásait megjelölő, részletes elemzéseket is tartalmazó munkát fog letenni az asztalra a Korea felett küzdő szovjet pilótákról.

Igor Seidov: Red Devils Over the Yalu. A Chronicle of Soviet Aerial Operations in the Korean War. 1950–53. (Vörös ördögök a Jalu felett. A koreai háború szovjet légi hadműveleteinek krónikája 1950–53) Solihull, Helion, 2014. 598 o.

B. Stenge Csaba

⁵ Kenneth P. Werrell: Sabres over míg Alley. The F–86 and the Battle for Air Superiority in Korea. Annapolis, Naval Institute Press, 2005. 318 o.